

Από τα ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΤΕΙΧΗ και την ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

στις παρυφές της
ΑΝΩ ΠΟΛΗΣ - ΟΛΥΜΠΙΑΔΟΣ

4^{ος} ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ

Ανατολικά τείχη, θέση Νέας Χρυσής πύλης

(οδοί Αγ. Δημητρίου-Ολυμπιάδος) (1)

Η ευθύγραμμη συνέχεια του ανατολικού τείχους, όπως αυτό ανερχόταν από τις πεδινές περιοχές της πόλης, έφτανε στον άξονα της οδού Αγ. Δημητρίου, όπου ανοιγόταν μια από τις κύριες πύλες των ανατολικών τειχών, η Νέα Χρυσή πύλη. Σημαντικά τμήματα της οχύρωσης καταστράφηκαν με τη διάνοιξη των οδών Αγίου Δημητρίου και Ολυμπιάδος, ενώ ελάχιστα έχουν απομείνει μεταξύ των δύο οδών.

Κατοικία Μουσταφά Κεμάλ –Ατατούρκ (Τουρκικό Προξενείο) (2)

Δίπλα στο κτίριο του Τουρκικού Γεν. Προξενείου, υπάρχει κατοικία με τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, η ιστορική σημασία της οποίας έγκειται στο γεγονός ότι σε αυτή γεννήθηκε ο αναμορφωτής του σύγχρονου τουρκικού κράτους Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ (1881-1938). Σήμερα λειτουργεί ως Μουσείο.

Εκκλησία Παναγίας Λαγουδιανής ή Λαοδηγήτριας (3)

Είναι αφιερωμένη στη Θεοτόκο Ζωοδόχο Πηγή. Η εκκλησία ανακαινίστηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, με δαπάνες του εμπόρου Καυταντζόγλου και κατέλαβε τη θέση παλαιότερου καθολικού γυναικείας μονής, που ήταν μετόχι της Μονής Βλατάδων. Η μονή αυτή πρέπει να ιδρύθηκε το 14^ο αιώνα. Η επωνυμία της οφείλεται στον κτήτορά της Λαγουδιάτη, ή Λαγουδάτη. Κατά την τουρκοκρατία ονομαζόταν Tavsın Manastir (μοναστήρι του λαγού), γιατί η παράδοση αφηγείται ότι ένας λαγός έγινε αιτία να βρεθεί η εικόνα της Παναγίας και του αγιάσματος που υπάρχει έως σήμερα και στο οποίο οφείλεται η αφιέρωση του ναού στη Ζωοδόχο Πηγή. Το αγίασμα βρίσκεται στο παρεκκλήσι που προσκολλάται στη νότια πλευρά του ναού. Ο αρχιτεκτονικός τύπος ανήκει σε αυτόν της τρίκλιτης ξυλόστεγης βασιλικής με γυναικωνίτη, τύπος ιδιαίτερα διαδεδομένος στη Μακεδονία, αλλά και στην πόλη κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο.

Βυζαντινή Κιστέρνα (δεξαμενή) (4)

Είναι ένα μεγάλο τετράπλευρο κτίριο, με ισχυρούς τοίχους, επιχρισμένους εσωτερικά με υδραυλικό κονίαμα για την εξασφάλιση της στεγανότητας. Η κιστέρνα καλυπτόταν με οκτώ θόλους, κατεστραμμένους σήμερα, που στη-

ρίζονταν στους τοίχους και σε μια σειρά κίωνων, τοποθετημένων στον κατά μήκος άξονα του κτιρίου. Τα μαρμάρινα μέλη που διακρίνονται ανήκαν σε παλιότερα, παλαιοχριστιανικά κτίρια, ενώ η είσοδος στη δεξαμενή γινόταν από σκάλα, αρχικά στεγασμένη, η οποία ξεκινούσε από τη νότια γωνία. Η τροφοδοσία της γινόταν με κτιστό αγωγό. Η κιστέρνα αυτή μαζί με άλλες που ανασκάφηκαν τις τελευταίες δεκαετίες στην Άνω Πόλη, δίνουν σαφή εικόνα του συστήματος ύδρευσης της πόλης κατά τα βυζαντινά χρόνια.

Εκκλησία Προφήτη Ηλία (5)

Η ταύτιση του επιβλητικού σε μέγεθος παλαιολόγειου ναού παραμένει αινιγματική, διότι η αρχική του ονομασία ξεχάστηκε στα πεντακόσια σχεδόν χρόνια δουλείας. Η αφιέρωσή του στον Προφήτη Ηλία είναι νεότερη και οφείλεται στην παρετυμολογία του τουρκικού ονόματός του Saraylı tzaḡmı. Ο αρχιτεκτονικός τύπος του ναού που αρμόζει σε καθολικό μοναστηριού και η θέση του στην περιοχή, όπου αναζητούνται τα βυζαντινά ανάκτορα, τα οποία κάηκαν κατά την εξέγερση των Ζηλωτών το 1342, παρακίνησαν πολλούς ερευνητές να τον ταυτίσουν με τη Νέα Μονή, η οποία ιδρύθηκε μεταξύ των ετών 1360 και 1370 από το μοναχό και συγγραφέα Μακάριο Χούμνο. Η Νέα Μονή ήταν αφιερωμένη στην Παναγία και υπήρξε από τα σημαντικότερα μοναστηριακά ιδρύματα της πόλης στο δεύτερο μισό του 14^{ου} αι. Η ταύτιση αυτή κλονίστηκε από μαρτυρίες τουρκικών πηγών, οι οποίες αναφέρουν τη μετατροπή του ναού σε tzaḡmı λίγο μετά το 1430 από τον Badrali Mustafa Paşa, ενώ αντίθετα η Νέα Μονή ήταν σε λειτουργία τουλάχιστον ως το 1556. Άλλες έρευνες, επί του εικονογραφικού προγράμματος των τοιχογραφιών συμπεράναν ότι ήταν

*Η εκκλησία του Προφήτη Ηλία.
The church of Prophet Elijah.*

αφιερωμένος στο Χριστό και σε συνδυασμό με άλλες παρατηρήσεις πρότειναν την ταύτιση του Προφήτη Ηλία με τη Μονή Ακαπνίου, ενός σπουδαίου μοναστηριού της πόλης, συνδεδεμένου με τη δυναστεία των Παλαιολόγων.

Ο αρχιτεκτονικός τύπος του ναού είναι μοναδικός στη Θεσσαλονίκη. Ανήκει στον τετρακίονιο σταυροειδή εγγεγραμμένο με πλάγιους χορούς, του γνωστού ως αθωνικού ή αγιορείτικου. Το σύστημα τοικοποιίας, με σειρές καλοπελεκημένων λευκών λίθων που εναλλάσσονται με διπλές ή τριπλές στρώσεις πλίνθων, είναι εξαιρετικά σπάνιο στη Μακεδονία, κυριαρχεί δε σε ναούς της Κωνσταντινούπολης. Πλουσιότατος είναι και ο κεραμοπλαστικός διάκοσμος του ναού. Ο τοιχογραφικός διάκοσμος διατηρείται κυρίως στη λιτή και αποσπασματικά στον κυρίως ναό και στα παρεκκλήσια, χρονολογείται δε μεταξύ των ετών 1360-1370 και εντυπωσιάζουν με τον πλούτο τους και τον πρωτόγνωρο ρεαλισμό ορισμένων μορφών και σκηνών. Η σημερινή μορφή του μνημείου οφείλεται στις αναστηλωτικές εργασίες της περιόδου 1956-1961, κατά τις οποίες ανακατασκευάστηκαν το περίστωο, οι τρούλοι του νάρθηκα και τα δυτικά παρεκκλήσια.

Alaca İmaret Camii ή İshak Paşa Camii (τζαμί Αλατζά Ιμαρέτ) (6)

Κτίστηκε σύμφωνα με την επιγραφή πάνω από την είσοδο, από τον İshak Paşa το 1484 και αποτελούσε βακούφιο, το οποίο περιλάμβανε εκτός από το τζαμί, ιμαρέτ (πιτωχοκομείο) και μεντρεσέ (σχολή). Τα έξοδα λειτουργίας του εξασφαλιζονταν από ενοίκια και φόρους εκτάσεων γης και ιδρυμάτων. Η ονομασία Alaca οφείλεται στην ποικιλόχρωμη όψη του μιναρέ, του οποίου σώζεται σήμερα μόνο η βάση στη νοτιοδυτική γωνία. Σήμε-

Το Αλατζά Ιμαρέτ, σε καρτ-ποστάλ των αρχών του 20^{ου} αιώνα.

Alatza İmaret, in a postcard of the early 20th century.

ρα χρησιμοποιείται από την Αντιδημαρχία Πολιτισμού του Δήμου Θεσσαλονίκης για τη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Yeni Hamam (Λουτρό Αίγλη) (7)

Κτίστηκε από το Hüsrev Kedhuda στο τέλος του 16^{ου} αιώνα. Ήταν διπλό λουτρό, με χωριστούς χώρους για άνδρες και γυναίκες, που υπέστη όμως σημαντικές αλλοιώσεις, εξαιτίας της χρήσης του ως κινηματογράφος (Αίγλη) έως το 1978.

Βασιλική Αγίου Δημητρίου (8)

Κτίστηκε σε χώρο, όπου κατά τα ρωμαϊκά χρόνια υπήρχε ένα συγκρότημα δημοσίων λουτρών. Μέσα σε αυτές τις θέρμες, κατά την παράδοση, την εποχή των διωγμών του Διοκλητιανού φυλακίστηκε, μαρτύρησε και θανατώθηκε ως χριστιανός ο ρωμαίος πολίτης και αξιωματούχος Δημήτριος. Μετά το διάταγμα ανεξιθρησκίας του Μεδολάνου το 313, διαμορφώθηκε σε τμήμα του λουτρώνα, μικρός, λατρευτικός “οικίσκος” στο χώρο του μαρτυρίου του αγίου, όπου πίστευαν ότι υπήρχε και ο τάφος του. Τον 5^ο αιώνα ο έπαρχος του Ιλλυρικού Λεόντιος έκτισε μεγάλη βασιλική στον ίδιο χώρο, όπου μετέφερε και τον τάφο του αγίου μέσα σε κιβώριο, στο κεντρικό κλίτος. Η βασιλική του 5^{ου} αιώνα κάηκε μετά το σεισμό του 620 και ανακαινίστηκε με επιστοασία του επισκόπου Θεσσαλονίκης και του επάρχου Λέοντος. Η βασιλική του 7^{ου} αιώ-

*Ο Ιερός Ναός του Αγίου Δημητρίου, μετά την καταστροφική πυρκαγιά του 1917.
The Holy Church of Aghios Dimitrios, after the destructive fire of 1917.*

Ψηφιδωτό του Αγίου Δημητρίου με τους κτίτορες του Ναού.

Mosaic from the church of Aghios Dimitrios, depicting the founders of the church with the Saint.

να πρέπει να διατήρησε τη μορφή της προηγούμενης βασιλικής, της οποίας άλλωστε μεγάλα τμήματα ενσωμάτωσε.

Σε όλη τη βυζαντινή περίοδο η λατρεία του αγίου και η πίστη των χριστιανών στη θαυματουργή του χάρη ξεπέρασαν τα όρια της πόλης, αλλά και της ίδιας της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Στα Δημήτρια, γιορτές κατά τις οποίες κάθε Οκτώβριο η πόλη τιμούσε τον πολιούχο της, συνέρρεαν προσκυνητές από όλη την Ευρώπη και την Ασία, προσφέροντας τάματα και παίρνοντας κατά την αναχώρησή τους φιαλίδια με μύρο από τον τάφο του αγίου.

Το 1493 οι Τούρκοι μετέτρεψαν το ναό σε τζαμί, το Κασιμιέ Τζαμί, ενώ περιορίσαν τη λατρεία του αγίου σε ένα τμήμα του ρωμαϊκού λουτρώνα, στα βορειοδυτικά. Ο ναός επανήλθε στη χριστιανική λατρεία μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης, το 1912. Στη μεγάλη πυρκαγιά του 1917 κάηκε

για δεύτερη φορά στην ιστορία του. Η αναστήλωση – ανακατασκευή του, που διατήρησε και ενσωμάτωσε τα τμήματα εκείνα που διασώθηκαν, ολοκληρώθηκε το 1949.

Η βασιλική του Αγίου Δημητρίου είναι πεντάκλιτη, με τρίκλιτο εγκάρσιο κλίτος, στα ανατολικά, προς το ιερό. Στο βορειοδυτικό άκρο των βορείων κλιτών, είναι ενσωματωμένο τμήμα του ρωμαϊκού λουτρώνα, όπου έχει διαμορφωθεί παρεκκλήσι με το κενοτάφιο του αγίου. Στην ανατολική πλευρά του νότιου περυγίου του εγκάρσιου κλίτους, είναι προσκολλημένο το παρεκκλήσι του Αγίου Ευθυμίου. Στη δυτική όψη του νότιου περυγίου υπάρχει η είσοδος προς την υπόγεια Κρύπτη του ναού.

Στοιχείο που προσδίδει ένα ιδιαίτερο χαρακτήρα στη βασιλική, είναι ο γλυπτός διάκοσμός της. Στο τριβήλο, στις μακρές πλευρές του κυρίως ναού, στο εγκάρσιο κλίτος, στα παράθυρα και στα υπερώα σώζονται κιονόκρανα με μεγάλη ποικιλία μορφής, τυπολογίας και τεχνικής εξέλιξης. Προέρχονται είτε από παλιότερα ρωμαϊκά και χριστιανικά κτίσματα, είτε από τη βασιλική του 5^{ου} αιώνα και χρησιμοποιήθηκαν πάλι κατά την «ανακαίνιση» του 7^{ου} αιώνα. Στην πολυτελή διακόσμηση του ναού συνέβαλαν επίσης και τα μαρμαροθετήματα στα εσωράχια του τριβήλου και των περυγίων, η αρχική ορθομαρμάρωση και οι πίνακες με *opus sectile*, από τους οποίους ελάχιστα δείγματα σώζονται σήμερα στους τοίχους πάνω από τις κιονοστοιχίες του κεντρικού κλίτους.

Στο ναό σώζεται ένα μαρμάρينو επιτύμβιο μνημείο, που αντιπροσωπεύει την αναγεννησιακή τέχνη της Βενετίας. Είναι ο τάφος του Λουκά Σπαντιούνη, πλούσιου εμπόρου και προύχοντα της Θεσσαλονίκης, που τάφηκε μέσα στην εκκλησία του πολιούχου λίγο μετά το 1481. Ένα άλλο χαρακτηριστικό του διακόσμου του Αγίου Δημητρίου είναι οι ψηφιδωτοί αναθηματικοί πίνακες, προσφορές απλών πολιτών, ή αξιωματούχων της πόλης. Από την μεγάλη πυρκαγιά του 1917 σώθηκαν εννέα μόνο ψηφιδωτά, που καλύπτουν την περίοδο από τον 5^ο έως τον 9^ο αιώνα. Ελάχιστες επίσης είναι οι τοιχογραφίες των περιόδων 7^{ου} – 8^{ου} αι., ή 11^{ου} αι. και 14^{ου} αι. που σώθηκαν από την πυρκαγιά του 1917.

Το Παρεκκλήσιο του Αγίου Ευθυμίου έχει τη μορφή μικρής τρίκλιτης βασιλικής, με ένα πολύ ενδιαφέροντα σύνολο τοιχογραφιών, οι οποίες αντιπροσωπεύουν την παλαιολόγεια ζωγραφική των αρχών του 14^{ου} αιώνα στη Θεσσαλονίκη και ακολουθούν το τυπικό εικονογραφικό πρόγραμμα της εποχής.

Η Κρύπτη του ναού, κάτω από τη βασιλική, είναι το ανατολικό τμήμα των ρωμαϊκών λουτρών, όπου κατά την παράδοση φυλακίστηκε και μαρτύρησε με λογισισμό ο Δημήτριος. Αποτελείται από έναν ημικυκλικό χώρο που σχηματίζουν τέσσερις πεσσοί σε ημικυκλική διάταξη και στοές που τον περιβάλλουν, συμπεριλαμβάνει δε κόγχες και ρωμαϊκή κρήνη. Κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο, με την επικράτηση της λατρείας του αγίου ως μυροβλύτη, έγιναν οι αναγκαίες προσαρμογές, ώστε οι πιστοί μπορούσαν να αντλούν το μύρο. Κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας η Κρύπτη επικωματώθηκε και αποκαλύφθηκε μετά την πυρκαγιά του 1917, οπότε και αναστήλώθηκε, διαμορφώνοντας μικρό εκθεσιακό χώρο. Μετά από εργασίες συντήρησης το 1985, οργανώθηκε νέα Έκθεση στις στοές που περιβάλλουν τον ιερό χώρο του κρηναίου.

Στη βόρεια πλευρά του ναού, εξωτερικά, υπάρχει εκτεταμένος αρχαιολογικός χώρος, με τα προσκτίσματά του, κυριότερο εκ των οποίων είναι το παρεκκλήσιο του Αγίου Ιωάννη του Βαπτιστή.

Κτίριο Διοικητηρίου (Κονάκι), σημερινό Υπουργείο Μακεδονίας – Θράκης (ΥΜΑΘ) (9)

Το σημερινό κτίριο άρχισε να κτίζεται το 1891, σε σχέδια του αρχιτέκτονα Vitaliano Poselli και σε θέση λίγο χαμηλότερα από το παλιό Κονάκι, το οποίο καταδαφίστηκε την ίδια χρονιά. Σε αυτό στεγάζονταν διάφορες υπηρεσίες της τουρκικής Διοίκησης (δημοτολόγιο, λογιστήριο, κτηματολόγιο, υποθηκοφυλακείο, ειρηνοδικείο, η μεγάλη αίθουσα του νομαρχιακού συμβουλίου επιπλωμένη με μυθώδη πολυτέλεια, διεύθυνση εξωτερικών υποθέσεων, αστυνομίας και χωροφυλακής, το πρωτοδικείο και εμποροδικείο, το ιεροδικείο). Το 1907 στέγασε την τουρκική Νομική Σχολή, το 1911 κατέλυσε σε αυτό ο σουλτάνος Μωάμεθ Ε', όταν επισκέφθηκε τη Θεσσαλονίκη. Το 1954 αποφασίστηκε η επισκευή του και η συγκέντρωση σε αυτό όλων των υπηρεσιών της Γενικής Διοίκησης (Βορείου Ελλάδος, εκείνης της εποχής), ενώ με την ανακαίνιση έγινε και η προσθήκη του τετάρτου ορόφου, που ολοκληρώθηκε το 1955.

Τοιχογραφία του 14^{ου} αιώνα, από το παρεκκλήσιο του Αγίου Ευθυμίου, με θέματα από τη ζωή του Αγίου.
Wall painting of the 14th century, from the chapel of Aghios Eftymios, with scenes from the life of the Saint.

Copyright: EKEPP-EKECHAK-National Map Library, 2009

**From the EASTERN WALLS and
AGHIOU DIMITRIOU Street**

**to the EDGE of the UPPER CITY
- OLYMPIADOS Street**

4th WALK

Eastern walls, site of New Golden Gate

(Ag. Dimitriou – Olympiados Sts.) **(1)**

The eastern walls rose in a straight line from the low-lying areas of the city to the axis of Ag. Dimitriou Street, where one of the main gates in the eastern walls, the New Golden Gate, was located. Significant parts of the fortifications were destroyed with the laying out of Ag. Dimitriou and Olympiados Streets, while only a few sections have remained between the two streets.

Home of Mustafa Kemal – Atatürk (Turkish Consulate) **(2)**

Next to the Turkish Consulate General stands the house, in traditional architectural style, whose historical significance lies in the fact that it was the birthplace of the founder of the modern Turkish state, Mustafa Kemal Atatürk (1881-1938). The house is now a museum.

Church of Panayia Lagoudiani or Laodigitria **(3)**

The church, dedicated to the Virgin of the Life-Giving Spring, was renovated in the early 19th century at the expense of the merchant Kafantzoglou. It occupied the site of an earlier catholicon of a nunnery, a dependency of the Vlatadon Monastery. This nunnery must have been founded in the 14th century. It owes its name to its founder, Lagoudiatis or Lagoudatis. During the years of Turkish rule, it was known as the Tavşan Manastır (monastery of the hare), a reference to the tradition that a hare led to the discovery of the icon of the Virgin and the holy spring, which still exists and to which the church owes its dedication to the Life-Giving Spring. The spring is to be found in the chapel abutting on the southern side of the church. In terms of architectural type, the church is a three-aisled wooden-roofed basilica with gynaeconite, a type particularly widespread in Macedonia and also in Thessaloniki during the post-Byzantine period.

Byzantine Cistern **(4)**

This is a large, four-sided building with robust walls, coated internally

with hydraulic mortar to ensure they were waterproof. The cistern was covered with eight domes, now destroyed, which rested on the walls and on a series of columns, placed along the longitudinal axis of the building. The marble architectural parts that can be seen were taken from older, early Christian buildings, while the entrance to the cistern was by a stairway, originally covered, starting at the southern corner. Water was supplied to the cistern through a built conduit. This cistern, along with others excavated in the Upper City in recent decades, gives a clear picture of the water supply system of the city in Byzantine times.

Church of Prophet Elijah (5)

The identity of this imposingly large Palaeologan church remains something of a mystery, since its original name fell into oblivion during its almost five hundred years of history. Its dedication to Prophet Elijah is more recent and is the result of a misunderstanding of its Turkish name Saraylı. The architectural type of the church, which is that of a monastic catholicon, and its location in the area where archaeologists expect to find the Byzantine palace destroyed by fire in the uprising of the Zealots in 1342, have led many scholars to identify it with the New Monastery, which was founded between 1360 and 1370 by monk and writer Makarios Houmnos. The New Monastery was dedicated to the Virgin and was one of the most important monastic foundations of the city in the second half of the 14th century. However, this identification was overturned by the evidence of Turkish sources which reported the conversion of

*Ο Ιερός Ναός της Λαοδηγήτριας Θεσσαλονίκης.
The Holy Church of Laodigitria of Thessaloniki.*

the church into a mosque shortly after 1430 by Badrali Mustafa Paşa, whereas the New Monastery had continued to function until at least 1556. Study of the iconographic programme of the wall paintings concluded that the church was dedicated to Christ and, in combination with other observations, proposed the identification of the Church of Prophet Elijah with the Akapniou Monastery, one of the city's most important monastic foundations, associated with the Palaeologan dynasty.

The architectural type of the church – four-column, cruciform inscribed with lateral areas, known as the Athonite type – is unique in Thessaloniki. The masonry, built of rows of precisely hewn white stone alternating with double or triple rows of brick, is extremely rare in Macedonia, but common in the churches of Constantinople. The ceramic decoration of the church is extremely opulent. The wall paintings have survived mainly in the narthex and, in a fragmentary state, in the main church and the chapels. The paintings date from 1360-1370 and are impressive in their wealth of colour and the unprecedented realism of certain figures and scenes. The building's current form is the result of restoration work conducted in the period 1956-61. At that time, the ambulatory, the domes of the narthex and the western chapels were reconstructed.

Alaca İmaret Camii or İshak Paşa Camii (Alaca Imaret Mosque) (6)

According to the inscription above the entrance, the mosque was built by İshak Paşa in 1484 and formed part of a *vakif* or charitable foundation, which also included a poorhouse and school. Its operational expenses

*Ο Ιερός Ναός του Αγίου Δημητρίου, κατά τη διάρκεια του εορτασμού του πολιούχου της πόλης.
The Holy Church of Agios Dimitrios, during the feast of the city's patron Saint.*

were supplied from rent and taxes on land and institutions. It took its name Alaca from the multi-coloured walls of the minaret, of which only the base remains, at the south-western corner. The building is now used by the Deputy Mayor's Department of the City of Thessaloniki for staging cultural events.

Yeni Hamam (Aigli Baths) (7)

Built by Hüsrev Kedhuda in the late 16th century, this was a bathhouse with separate facilities for both sexes, but which underwent radical modification when it became the Aigli cinema, which remained open until 1978.

Basilica of Aghios Dimitrios (8)

The basilica was built on the site where a complex of public baths had stood in Roman times. It was within these baths, tradition has it, during the persecution of the Christians by Diocletian, that the Roman citizen and official Dimitrios was imprisoned and met his death as a Christian martyr. After the declaration of tolerance issued in Milan in 313 AD, a small chapel was established in part of the baths on the site of the martyrdom of the saint, also believed to be the location of his tomb. In the 5th century, the provincial governor Leontios had a large basilica constructed on the site, installing the tomb of the saint in a ciborium,

*Η ημικυκλική δεξαμενή αγιάσματος, στην κρύπτη του Αγίου Δημητρίου.
The semicircular basin of the holy spring in the crypt of Aghios Dimitrios.*

Ψηφιδωτό του 7^{ου} αιώνα, του Αγίου Δημητρίου, με θέμα “αφιέρωση παιδιών στον Άγιο Δημήτριο”.

Mosaic of the 7th century from the church of Aghios Dimitrios, featuring the ‘dedication of children to Aghios Dimitrios’.

within the central aisle. This 5th century basilica was burned down following the earthquake of 620 and rebuilt under the supervision of the Bishop of Thessaloniki and the governor Leon. The 7th century basilica must have retained the form of its predecessor, and actually incorporated large parts of the earlier building.

Throughout the Byzantine period, the cult of the saint and the faith of Christians in his miracle-working grace spread far beyond the boundaries of the city and even those of the Byzantine Empire. The Demetria, a festival in which, each October, the people of the city honoured their patron saint, attracted hordes of pilgrims from all over Europe and Asia, who offered vows and departed with phials of miracle-working oil from the tomb of the saint.

In 1493, the Turks converted the church into a mosque, the Kasimie

Mosque, confining the cult of the saint to one section of the Roman bathhouse, in the north-western section. The church returned to Christian worship only when Thessaloniki was liberated in 1912. It was destroyed by fire, for the second time in its history, in 1917. The reconstruction and restoration of the church, which retained and incorporated those parts of the building which had survived the fire, were completed in 1949.

The Basilica of Aghios Dimitrios is five-aisled, with a three-aisled transept at the eastern end, towards the chancel. At the north-western end of the northern aisles, part of the Roman bathhouse is incorporated and a chapel has been created to contain a cenotaph of the saint. On the eastern side of the southern wing of the transept is the chapel of Aghios Efthymios. In the western wall of the southern wing is the entrance leading to the crypt.

One feature which gives the basilica its distinctive character is its sculptural decoration. In the tribelon, the long sides of the main church, the transept, the windows and the galleries, there have survived capitals with a broad diversity of form, type and technical development. They come either from earlier Roman and Christian buildings or from the 5th century basilica, and were reused in the 'renovation' of the 7th century. The opulent decoration of the church also features marble revetment on the intrados of the tribelon and wings, the original marble facing and the tablets of opus sectile, of which just a few examples have survived on the walls, above the colonnades of the central aisle.

A marble funerary monument has also survived, reflecting the art of Renaissance Venice. It is the tomb of Loukas Spantounis, a wealthy merchant and prominent citizen of Thessaloniki who was buried in the church of the city's patron saint at some time after 1481. Another feature of the church's decoration are the mosaic votive tables, dedicated by ordinary citizens or the officials of the city. Only nine mosaics survived the great fire of 1917, covering the period from the 5th to the 9th century. The fire of 1917 also spared a few wall paintings from the 7th-8th, 11th and 14th centuries.

The Chapel of Aghios Efthymios is a small three-aisled basilica with an interesting set of wall paintings representing the Palaeologan painting of the early 14th century in Thessaloniki and following the typical iconographic programme of the period.

The crypt beneath the basilica is the eastern part of the Roman baths where, according to tradition, Dimitrios was imprisoned and executed. It consists of a semicircular area formed by four pillars arranged in a semicircle with surrounding colonnades, as well as conches and a Roman spring. In the post-Byzantine period, as belief spread that the saint's remains exuded a miracle-working oil, the necessary modifications were made to allow the faithful to extract this oil. During the period of Turkish rule, the crypt was filled in with earth; it was only uncovered after the great fire of 1917, when it was restored to create a small exhibition area. After conservation work in 1985, a new exhibition was organized in the colonnades surrounding the holy area around the spring.

North of the church, there is a large archaeological site, which encloses various auxiliary buildings, first and foremost being the Chapel of St. John the Baptist.

Main Administrative Building (Konaki), now the Ministry of Macedonia-Thrace (9)

Construction work on the present building began in 1891, to plans drawn up by architect Vitaliano Poselli and on a site slightly below that of the old Konaki, which was demolished the same year. The building was home to various departments of the Turkish administration (municipal rolls office, accounts, land registry, mortgage registry, magistrate's court, the great hall of the prefectural council, furnished with legendary opulence, the foreign affairs directorate, the police and gendarmerie, the court of first instance and commercial court, the religious court). In 1907, the building housed the Turkish Law School, and in 1911, Sultan Mehmed V, who stayed here during his visit to Thessaloniki. In 1954, it was decided to carry out repairs to the building and gather inside it all the departments of the General Administration of Northern Greece – as the regions of Macedonia-Thrace were at that time denominated. This renovation also involved the addition of a fourth floor, completed in 1955.

*Το Υπουργείο Μακεδονίας – Θράκης σε επίσημη τελετή, σε φωτογραφία εποχής.
The Ministry of Macedonia-Thrace in an official ceremony, in a period photograph.*